

KS. GRZEGORZ ADAMIAK ®

 <https://orcid.org/0000-0001-9383-2583>

® GAdamiak5@WP.PL

ROLA BISKUPA JANA WOSIŃSKIEGO W ANIMACJI MISYJNEJ KOŚCIOŁA W POLSCE

Słowa kluczowe: Papieskie Dzieła Misyjne, Komisja Misyjna, animacja misyjna, formacja duchowieństwa, misyjna natura Kościoła.

Streszczenie: Mówiąc o animacji misyjnej w Kościele polskim po Soborze Watykańskim II nie sposób pominąć osoby płockiego biskupa pomocniczego Jana Wosińskiego (1914–1996). Słusznie można uznać go za niezmordowanego promotora i organizatora animacji misyjnej w Polsce. Przez ponad 20 lat kształtował on bowiem misyjne oblicze polskiego duszpasterstwa. Od początku istnienia Komisji Misyjnej w polskim episkopacie (1967) był jej członkiem, a od 1972 do 1984 r. przewodniczącym. Od 1963 r. organizował także prace Papieskiej Unii Misyjnej, a następnie od 1970 do 1985 r. wszystkich Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce. Od 1967 r. był także odpowiedzialny za duszpasterstwo misyjne w diecezji płockiej, gdzie dbał o misyjną formację kleryków oraz mobilizował duchowieństwo do zaangażowania w misyjne dzieło Kościoła na szczeblu parafialnym i wspólnotowym. Przez przeszło 20 lat włączał Kościół polski i diecezjalny w działalność misyjną Kościoła powszechnego. Oprócz wysiłków animacyjnych i organizacyjnych pozostawił także, w nielicznych niestety tekstach, swoje rozumienie misyjności Kościoła.

W lipcu 2021 roku minęło 25 lat od śmierci biskupa Jana Wosińskiego, biskupa pomocniczego diecezji płockiej, postaci wielce zasłużonej dla animacji ruchu misyjnego w powojennej Polsce. W związku z tą rocznicą

KS. GRZEGORZ ADAMIAK – kapłan diecezji płockiej (2002). Mgr (teologia, 2002, UKSW, Warszawa); lic. teologii (2006, UKSW, Warszawa); dr teologii (2018, UKSW, Warszawa).

warto przypomnieć postać tego biskupa-misjonarza, który przez ponad 20 lat nadawał kierunek pracy misyjnej Kościoła w Polsce. W barwnym i właściwym dla tego pokolenia, pełnym dramatyzmu życiorysie służba idei misyjności Kościoła zajmuje dużo miejsca. W bogatej biografii bp. Wosińskiego należy wspomnieć o pracy w Komisji Misyjnej KEP, organizacji struktur Papieskich Dzieł Misyjnych (PDM) w Polsce, pracy na rzecz animacji misyjnej w diecezji płockiej oraz jego myśli misjologicznej.

1. Profesor, Ojciec Duchowny, Biskup-Misjonarz

Biskup Jan Wosiński urodził się 15 maja 1914 r. we wsi Niedośpielin koło Częstochowy. Pochodził z rodziny chłopskiej. Jak sam jednak wspominał był nietypowym dzieckiem chłopskim, gdyż od dzieciństwa bardziej interesowały go książki aniżeli gospodarstwo. W latach 1921–1926 uczęszczał do szkoły w Niedośpielinie, a potem (1926–1928) w Wielgomłynach. Następnie, w latach 1928–1933, uczył się w plockim Niższym Seminarium Duchownym. Nauka nie sprawiała mu kłopotów i należał do zdolniejszych uczniów. Po zdaniu egzaminu maturalnego rozpoczął studia w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku. Obok studium filozofii i teologii podejmował wiele dodatkowych inicjatyw. W dniu 18 czerwca 1939 r., z rąk bp. Leona Wetmańskiego, otrzymał święcenia kapłańskie. Od sierpnia 1939 r. do kwietnia 1942 r. pracował jako wikariusz w Pułtusku. Następnie przez pół roku (1942), w Zadrożu, w diecezji kieleckiej. Od 1943 r. przebywał w Warszawie, gdzie pełnił funkcję kapelana pomocniczego w zakładzie wychowawczym prowadzonym przez siostry urszulanki szare. W tym czasie angażował się także w pracę duszpasterską wśród podziemnych organizacji zbrojnych w okupowanej stolicy. Tam też przeżył czas Powstania Warszawskiego. Po wojnie wielokrotnie wspominał tamten trudny okres i postawę młodzieży, o której mówił, że był to „kwiat, który nie zdążył zakwitnąć”. Po powrocie do Pułtuska pracował głównie jako katecheta wśród młodzieży szkół średnich. W 1948 r. został skierowany do pracy w Sierpcu, gdzie przebywał do 1950 r. W latach 1950–1952 ukończył studia magisterskie na KUL, a następnie na tej samej uczelni studia odbył studia doktoranckie w latach 1952–1954. Studia uwieńczył doktoratem na temat „Istota cnoty roztropności w świetle nauki św. Tomasza z Akwinu”. W 1954 r. został mianowany wykładowcą teologii moralnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku, a także spowiednikiem i następnie ojcem duchownym tej uczelni. W dniu 20 listopada 1961 r. ks. dr Jan Wosiński został mianowany biskupem pomocniczym w Płocku. Przyjął

sakrę biskupią 4 lutego 1962 r. z rąk prymasa Stefana Wyszyńskiego. Po śmierci bp. Tadeusza Pawła Zakrzewskiego do 1964 r. pełnił urząd administratora apostolskiego diecezji płockiej. Biskup Wosiński należał do grona ojców soborowych i wziął udział w trzeciej sesji Soboru Watykańskiego II. W latach 1964–1991 bp J. Wosiński był biskupem pomocniczym w Płocku. W tym czasie pełnił funkcję wikariusza generalnego, dokonał wizytacji 480 parafii, udzielił bierzmowania przeszło 167 tysiącom osobom oraz święceń kapłańskich 49 kapłanom diecezjalnym i zakonnym. Biskup Wosiński wygłosił około 120 serii rekolekcji, a także szereg konferencji i referatów poświęconych najczęściej tematyce misyjnej i ascetycznej. W ramach prac Konferencji Episkopatu Polski był członkiem Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa Ogólnego i Komisji ds. Duszpasterstwa Polonijnego. Główną dziedziną jego pracy biskupiej w skali krajowej i międzynarodowej, nieprzerwanie w latach 1963–1985 była działalność misyjna. Zmarł 19 lipca 1996 r. W pamięci duchowieństwa diecezji płockiej zapisał się jako profesor, ojciec duchowny i biskup-misjonarz¹.

2. Praca w Komisji Episkopatu do spraw Misji (1967–1984)

Podjmując realizację wskazań soborowych, a szczególnie dekretu misyjnego *Ad gentes divinitus*, oraz norm wykonawczych *Ecclesiae Sanctae* (6 VIII 1966), biskupi polscy podczas posiedzenia Konferencji Episkopatu Polski w 1967 r. powołali do istnienia Komisję ds. Misji. Jej pierwszym przewodniczącym został nestor misjologii polskiej, bp Kazimierz Kowalski. W jej skład weszli również bp Jan Wosiński, bp Jan Zaręba, ks. Wacław Preis i o. Antoni Koszorz SVD. Zadaniem postawionym przed komisją było budzenie świadomości misyjnej, animowanie jej wśród katolików świeckich, popieranie i koordynowanie wszelkich inicjatyw misyjnych podejmowanych przez Kościół².

Już podczas pierwszego posiedzenia komisji, 22 listopada 1967 r., biskup Wosiński został wyznaczony na członka Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa Ogólnego, gdyż praca misyjna Kościoła w Polsce miał

---

¹ Zob. M.M. Grzybowski, *Biskup Jan Wosiński (1914–1996)*, w: tenże, *Duchowieństwo diecezji płockiej*, t. 1, cz. 2: *Wiek XX*, Płock 2008, s. 7–9; D. Kisiel, *Biskup Profesor Jan Wosiński. Ojciec Duchowny (1914–1996)*, w: *Mistrzowie i nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, red. I. Mroczkowski, Płock 2001, s. 25–45.

² Zob. W. Kuflewski, *Działalność Episkopatu Polski na rzecz misji poprzez Komisję Episkopatu do Spraw Misji*, w: *Misyjny wymiar Kościoła katolickiego w Polsce (1945–1986)*, red. E. Śliwka, Piętno 1992, s. 27; F. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Kraków 2003, s. 222–223.

być włączona w zwykłą działalność duszpasterską. Podkreślono także konieczność podjęcia prac na rzecz misji oraz postanowiono przeznaczyć na ten cel kolekty z Niedzieli Misyjnej i święta Trzech Króli³.

W dniu 28 czerwca 1972 r. bp Jan Wosiński objął funkcję przewodniczącego Komisji Misyjnej KEP. Jednym z jego pierwszych postulatów było poszerzenie składu komisji, opracowanie jej regulaminu oraz usprawnienie działalności Biura Misyjnego i animacji misyjnej w kraju⁴.

W 1972 r. komisja opracowała dwa *Pro memoria* adresowane do księży biskupów. W pierwszym zwracała uwagę na reaktywowane w 1970 r. PDM i potrzebę wydania odpowiednich rozporządzeń diecezjalnych regulujących ich działanie. Proponowano także wydanie przez ordynariuszy stosownego polecenia profesorom seminariów, by ci w wykładach podkreślali znaczenie działalności misyjnej Kościoła. Komisja Episkopatu ds. Misji sugerowała również wydanie odpowiednich wskazówek dla katechetów w sprawie obecności w nauczaniu religii tematyki misyjnej⁵.

W drugim *Pro memoria* zwracano uwagę hierarchów na to, iż Kościół powszechny oczekuje od Kościoła w Polsce nie tylko modlitewnego wsparcia dzieła misyjnego, ale również budzenia i wychowania powołań misyjnych oraz posyłania misjonarzy. W odpowiedzi na prośby biskupów z krajów misyjnych, przy Komisji Misyjnej Episkopatu Polski powstał komitet kwalifikacyjny, który miał służyć ordynariuszom pomocą w posyłaniu kapłanów na misje⁶.

W styczniu 1973 r., podczas zebrania konferencji episkopatu, biskup Wosiński poruszył zagadnienie powołań misyjnych ze szczególnym naciskiem na powołania spośród duchowieństwa diecezjalnego. Przypomniał również, że wyjazdy misjonarzy powinny być kierowane i koordynowane na szczeblu ogólnopolskim. Przewodniczący Komisji Misyjnej uwrażliwiał również na celebrowanie nabożeństw misyjnych

---

³ Zob. tamże, s. 223; Kuflewski, *Działalność Episkopatu Polski*, s. 27.

⁴ Zob. Archiwum Kurii Diecezjalnej Płockiej (AKDP), J. Wosiński, Sprawozdanie z działalności w 1972 roku, teczka „Dyrektor Krajowy PDM i Przewodniczący Komisji Misyjnej Episkopatu 1970–1984”, s. 1–3.

⁵ Zob. AKDP, [Komisja Misyjna Episkopatu Polski], *Pro memoria* dla Księża Biskupów Ordynariuszów [6 maja 1972], segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

⁶ Zob. AKDP, [Komisja Misyjna Episkopatu Polski], *Pro memoria* dla Księża Biskupów Ordynariuszów w sprawie wyjazdu Księża diecezjalnych na misje zagraniczne [9 maja 1972], segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

w parafiach i apelował o potraktowanie ich w kategorii obowiązku duszpasterskiego. Wskazał także na Komisję Misyjną episkopatu jako strukturę koordynującą wszystkie prace misyjne⁷. W sprawozdaniu z prac komisji w roku 1973 zanotowano, że dwa zebrania komisji (22 lutego i 12 września) poświęcone były koordynacji wszelkich inicjatyw misyjnych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na potrzebę współpracy z centralą krajową PDM, przygotowanie spotkania dyrektorów diecezjalnych PDM i zakonnych promotorów misji, roli powołanej do życia we wrześniu Krajowej Rady PDM oraz przygotowaniem przepisów dotyczących pracy kapłanów diecezjalnych na misjach. We wskazówkach na następny rok pracy zwrócono uwagę na potrzebę objęcia opieki nad polskimi fideidonistami i misjonarkami ze zgrupowań typowo polskich, bez zaplecza międzynarodowego⁸.

W dniu 24 stycznia 1974 r. Konferencji Episkopatu Polski (KEP) przyjęła opracowaną przez komisję *Instrukcję Episkopatu Polski regulującą wyjazdy i pracę kapłanów diecezjalnych na terenach misyjnych*. Był to pierwszy dokument misyjny Episkopatu Polski. Odwołując się do jego postanowień, komisja misyjna zalecała opierać umowy na jasno i precyzyjnie określonym statucie księdza udającego się na misje. Postanowiono również wysyłać kandydatów na misjonarzy na kursy językowe oraz zwracać uwagę na warunki ich pracy i zapewnienie, choćby minimalnej, pomocy materialnej. Odpowiedzialnym za sprawy misjonarzy, zgodnie z instrukcją, został sekretarz komisji. Ponadto omówiono kwestie związane z pomocą finansową dla polskich fideidonistów oraz potrzebę budzenia świadomości misyjnej wśród wiernych świeckich, co miało być realizowane głównie przez regularne nabożeństwa misyjne. We wskazaniach dla dalszej pracy podkreślono potrzebę animacji misyjnej środowisk akademickich i inteligenckich⁹.

W dniu 1 marca 1974 r. bp Wosiński przedstawił sugestie dotyczące składu personalnego komisji. Zwracał uwagę na potrzebę zapewnienia w niej miejsca przedstawicielom innych komisji episkopatu, np. duszpa-

---

⁷ Zob. Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie (APDM), Protokół 134 Konferencji Plenarnej Episkopatu, Warszawa, dn. 24 i 25 stycznia 1973 r., (fragment), teczka „OK – PDM rok 1973”, s. [1] – [2].

⁸ Zob. APDM, J. Wosiński, Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu dla Spraw Misji w ciągu 1973 roku, teczka „OK – PDM rok 1973”, s. 1–2.

⁹ Zob. APDM, J. Wosiński, Sprawozdanie z działalności w roku 1974, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce, 1972–1987”, s. 1–2.

sterstwa ogólnego, akademickiego, polonijnego, do spraw katechetycznych i ekumenizmu. Postulował ponadto zwiększenie liczby biskupów zasiadających w komisji, włączenie w jej szeregi kapłanów zaangażowanych w PDM, przedstawicieli zgromadzeń zakonnych i reprezentantów rektorów wyższych seminariów duchownych. Proponował utrzymać liczbę członków komisji w granicach 16–17 osób¹⁰.

Wśród obowiązków przewodniczącego Komisji Episkopatu do Spraw Misji były również kontakty z polskimi misjonarzami pracującymi m.in. w Argentynie, Brazylii, Paragwaju, RPA, Zambii i Tanzanii¹¹.

W 1976 r. komisja misyjna koordynowała spotkanie misjonarzy przebywających na urlopie w Polsce. Odbyło się ono w Laskach w dniach 21–23 czerwca i zgromadziło 23 misjonarzy. Odrębne spotkanie dla misjonarzy zostało zorganizowane na początku września przez Urząd do Spraw Wyznań, co członkowie Komisji Episkopatu do spraw Misji przyjęli sceptycznie i ostrożnie. W dniach 6–9 września odbyły się także pod patronatem komisji rekolekcje dla wyjeżdżających do pracy misjonarzy. W 1976 r. do komisji wpłynęło łącznie 31 próśb o posłanie polskich misjonarzy z różnych diecezji z Afryki i Ameryki Łacińskiej. Wśród słałości animacji misyjnej odnotowano niewielkie zainteresowanie postacią i działalnością m. Teresy Ledóchowskiej i słabe echo jej beatyfikacji w duszpasterstwie misyjnym¹².

Sprawozdanie z działalności komisji misyjnej za rok 1978 wspomina dwa robocze posiedzenia, spotkanie misjonarzy przebywających w kraju na urlopie (41 uczestników) oraz rekolekcje dla wyjeżdżających na misje (24 uczestników) i dwa zagraniczne wyjazdy bp. Wosińskiego. W dziedzinie budzenia nowych powołań misyjnych zwrócono uwagę na potrzebę ściślejszej współpracy z komisją katechetyczną i ds. powołań kapłańskich. Nową inicjatywą było zorganizowanie specjalnego kursu dla przyszłych misjonarzy, w którym wzięło udział 30 uczestników. Kolejną sprawą, którą zajęła się komisja, była próba ustalenia dokładnej liczby polskich

---

¹⁰ Zob. APDM, J. Wosiński, Sugestie dotychczasowych członków Komisji dla Spraw Misji odnośnie jej przyszłego składu personalnego, segregator „KEP ds. Misji, Korespondencja otrzymana i wychodząca”, s. 1–2.

¹¹ Zob. APDM, Zebranie Komisji Episkopatu do Spraw Misji [25 września 1975],teczka „Sprawy Biura Prasowego”.

¹² Zob. APDM, A. Koszorz, *Pro memoria* z działalności Komisji Episkopatu do Spraw Misji oraz imprez zorganizowanych pod patronatem Komisji,teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”, s. 1–2; APDM, Zebranie Komisji Episkopatu do Spraw Misji [23 września 1976],teczka „Sprawy Biura Prasowego”.

misjonarzy oraz nawiązanie i utrzymanie kontaktu z nimi także podczas ich urlopów w kraju¹³.

Osiągnięciem kierowanej przez bp. Wosińskiego komisji było zatwierdzenie w roku 1980 przez Radę Główna Episkopatu nowego *Regulaminu Komisji Misyjnej*.

Zdając relację z działalności w roku 1981, biskup Wosiński stwierdził, że dwoma głównymi kierunkami pracy komisji była kwestia właściwego przygotowania polskich misjonarzy oraz koordynacja i animacja pracy misyjnej wśród świeckich. Podkreślił także, że spośród czterech sekcji komisji największymi osiągnięciami może pochwalić się sekcja opieki nad polskimi misjonarzami i sekcja animacji misyjnej świeckich¹⁴.

Działalność Komisji Misyjnej w 1982 r. została omówiona w odniesieniu do jej czterech sekcji. Sekcja opieki nad misjonarzami zorganizowała spotkanie zapoznawcze z kandydatami do pracy misyjnej, kurs językowy i rekolekcje dla przygotowujących się do wyjazdu na misje oraz dwa sympozja dla misjonarzy przebywających na urloпах. Ciągłe też poszukiwano właściwego modelu i formy przygotowania przyszłych misjonarzy. Podjęto także wysiłki na rzecz animacji misyjnej świeckich. Sekcja informacji misyjnej, mimo ciągłego stadium organizacji, wydała kolejne numery „Papieskich Intencji Misyjnych”, „Światła Narodów”, opowiadania misyjne i elementy teologii misyjnej oraz materiały misyjne na poszczególne okresy liturgiczne¹⁵.

W wyniku starań komisji misyjnej, podczas 196. posiedzenia Konferencji Episkopatu Polski, 21 września 1983 r., podjęto decyzję w sprawie obchodów Misyjnego Dnia Dziecka. Inicjatywa ta, praktykowana w Kościele powszechnym już od 1950 r., w Polsce była słabo znana i obecna. Konferencja Episkopatu Polski uchwaliła, iż od 1984 r., dzień ten miał być obchodzony w Kościele w Polsce w każdą pierwszą niedzielę po Nowym Roku. Wybór umotywowano obecną w niektórych parafiach praktyką

---

¹³ Zob. APDM, Raport Dyrekcji Krajowej PDM w Polsce z działalności pastoralnej i finansowej w 1978 roku, teczka „Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r.”, s. 1–2; APDM, Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu ds. Misji w 1978 roku, teczka „Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r.”; AKDP, J. Wosiński, Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r. z pozycji Komisji Episkopatu ds. Misji oraz Dyrekcji Krajowej PDM, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”, s. 1–2.

¹⁴ Zob. APDM, J. Wosiński, Sprawy misyjne w Polsce w 1981 r. teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”, s. 1–2.

¹⁵ Zob. APDM, J. Wosiński, Rok 1982 w działalności Komisji Episkopatu ds. Misji, teczka „Sprawy misyjne w Polsce 1982”, s. 1–3.

odprawiania w tym dniu specjalnych nabożeństw misyjnych dla dzieci przy żłóbkach¹⁶.

W maju 1983 r. biskup Wosiński wystosował jeszcze specjalne *Pro memoria* w sprawie właściwej daty Niedzieli Misyjnej. W niektórych diecezjach wyznaczano ją bowiem na trzecią niedzielę października, a nie jak powinno to być na niedzielę przedostatnią¹⁷.

Rok 1983 był ostatnim rokiem pracy bp. Wosińskiego jako przewodniczącego Komisji Misyjnej. Dnia 27 marca 1984 r. na 199. Zebraniu Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski został zatwierdzony nowy skład komisji. Na jej czele stanął bp Edmund Piszcz, a bp Wosiński został jej członkiem¹⁸.

Wieloletnią, oddaną i owocną pracę bp. Wosińskiego na rzecz organizacji zaplecza misyjnego w Polsce (w ramach Komisji Misyjnej) oddają słowa Jana Pawła II wypowiedziane podczas pierwszej pielgrzymki do Polski (1979). Papież powiedział wówczas: „Kiedy byłem jeszcze biskupem w Polsce, jako metropolita krakowski, w ciągu roku miałem co najmniej kilkadziesiąt odwiedzin z różnych krajów świata, z różnych kontynentów, nawet z Europy, w poszukiwaniu kapłanów do pracy duszpasterskiej. I trzeba było nieraz tłumaczyć rozmówcom i wymawiać się, «zwalać» wszystko na księdza biskupa Wosińskiego, że to on rozdziela, bo nie można działać w sposób bezładny, musimy mieć jakiś program, jakąś dystrybucję tych sił misyjnych, którymi służymy i służyć pragniemy Kościołowi”¹⁹.

Słowa te trafnie charakteryzują wysiłki wieloletniego przewodniczącego Komisji Misyjnej KEP. Patrząc na szereg inicjatyw można powiedzieć, iż był on pionierem szerzenia idei misyjnej w polskim episkopacie i przecierał dla niej szlak w Polsce w drugiej połowie XX wieku, także pracując na rzecz animacji misyjnej i przewodnicząc Papieskim Dziełom Misyjnym w Polsce.

3. Biskup Wosiński jako animator Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce (1963–1985)

Osobę bp. Jana Wosińskiego należy łączyć z reaktywacją działalności PDM w Polsce i ich posoborową odnową. W 1963 r. wznowiono działal-

---

¹⁶ Zob. tenże, *Komunikat Komisji Episkopatu ds. Misji*, „Światło Narodów” (ŚN), 3(1983), nr 11–12, s. 3–4.

¹⁷ Zob. APDM, J. Wosiński, *Pro memoria* z dnia 20 maja 1983 r., segregator „KEP ds. Misji, Korespondencja otrzymana i wychodząca 1972–1984”.

¹⁸ Zob. Kuflewski, *Działalność Episkopatu Polski*, s. 37.

¹⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie do księży zgromadzonych w katedrze*, Częstochowa, 6 VI 1979, w: tenże, *Pielgrzymki do Ojczyzny*, Kraków 2012, s. 122–123.

ność Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa (PUMD). W marcu 1963 r. w trakcie posiedzenia KEP zaproponowano kandydaturę bp. Wosińskiego na jej dyrektora krajowego. Oficjalna nominacja na dyrektora krajowego PUMD została ogłoszona dekretem Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 5 czerwca tego roku²⁰.

Już 22 sierpnia tego roku ukazał się specjalny Komunikat nowego przewodniczącego PUMD w Polsce, określający formy organizacyjne odradzającego się dzieła misyjnego. Polską specyfiką było to, iż ze wszystkich PDM może podjąć swą działalność jedynie PUMD, która ma realizować także zadania właściwe trzem pozostałym dziełom. Dlatego też, na miarę możliwości, PUMD powinno organizować materialne i modlitewne zaplecze dla misji, budzić i kształtować nowe powołania misyjne oraz pielęgnować ducha misyjnego wśród dzieci. Środki, którymi miała posługiwać się PUMD, to żarliwa i systematyczna modlitwa w intencji misji, budzenie zainteresowania sprawami misyjnymi, troska o powołania misyjne, promowanie spraw misyjnych wśród ogółu wiernych. Ponadto do zadań członków PUMD należała współpraca w realizacji pozostałych dzieł misyjnych, zaangażowanie w należyty przebieg inicjatyw misyjnych takich jak Dni Misyjne, Kongresy Misyjne. Komunikat zapowiadał także publikowanie własnego biuletynu oraz nawiązanie współpracy z redakcjami „Biblioteki Kaznodziejskiej” i „Katechety”²¹. Te założenia wytyczyły kierunek animacji misyjnej w Polsce.

W pierwszych latach działalności PUMD nie zawsze spotykała się z całkowitym i właściwym zrozumieniem. Wśród duchowieństwa dało się zauważyć częstą tendencję do ograniczania działalności PUMD jedynie do korzystania z przywilejów papieskich w dziedzinie kultu, co nie było właściwym rozumieniem celów i zadań związku²².

Począwszy od 1966 r. odbywały się regularne spotkania dyrektorów diecezjalnych PUMD. Stanowiły one forum wymiany myśli, rodzenia się nowych inicjatyw misyjnych i, w końcu, platformę aktywności misyjnej biskupa Jana Wosińskiego. Pierwsze takie spotkanie miało miejsce 1 lutego 1966 r. w Warszawie. Biskup Wosiński zwracał uwagę, że działal-

---

²⁰ Zob. *Nominacja J.E. Księdza Biskupa Jana Wosińskiego*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” (MPP), 48(1963), nr 4, s. 82.

²¹ Zob. APDM, J. Wosiński, Komunikat Przewodniczącego PUMD w Polsce z 22 sierpnia 1963 r., segregator „PUMD 1963–1983”.

²² Zob. APDM, J. Wosiński, Dane z działalności PUMD w Polsce w roku 1964, segregator „PUMD 1963–1983”.

ność PUMD powinna unikać zbytniego balastu organizacyjnego, ośrodek ogólnopolski powinien być raczej organem koordynującym i mobilizującym do działań. PUMD powinna stanowić ruch ideowy odpowiadający misyjnemu zaangażowaniu całego Kościoła. Podkreślał również potrzebę materialnego wspierania misji – głównie przez odprawianie intencji misyjnych. Zadaniem było także, w ocenie bp. Wosińskiego, wzbudzanie i wspieranie nowych powołań misyjnych oraz szerzenie idei misyjnej wśród wiernych świeckich²³.

Jako zadanie ośrodka ogólnopolskiego PUMD wskazano również poczynienie starań, by tematyka misyjna i udział Kościoła w Polsce w dziele misyjnym był uwzględniony w trakcie obchodów milenijnych²⁴. Biskup Wosiński postulował także utworzenie przy episkopacie komisji misyjnej²⁵.

W celu włączenia w prace PUMD duchowieństwa zakonnego, jeszcze w grudniu 1966 r. bp Wosiński wystosował list do prowincjałów zakonnych z prośbą o wyznaczenie promotora misji, który miałby z terenu danej prowincji brać udział w pracach PUMD oraz o podanie danych dotyczących polskich misjonarzy wywodzących się z poszczególnych zgromadzeń zakonnych²⁶.

W 1968 r. kierownictwo PUMD pozytywnie oceniało działalność na rzecz misji w seminariach duchownych. Na uwagę zasługiwało tu wiele interesujących inicjatyw takich, jak wysyłanie paczek dla misjonarzy, urządzanie wystaw, opracowywanie i rozprowadzanie materiałów misyjnych, aktywny udział w sympozjach kleryckich, a nawet zdrowa rywalizacja między seminariami na odcinku animacji misyjnej. Problemem stanowiącym konkretny postulat dla dalszej pracy była sprawa ofiar pozyskiwanych wśród kleryków²⁷.

Już w początkach lat siedemdziesiątych XX wieku bp Wosiński sygnalizował również potrzebę zorganizowania zaplecza lokalowego dla centrali

---

²³ Zob. *Sprawozdanie z dnia skupienia Księży Dyrektorów Diecezjalnych PUMD*, „Biuletyn Misyjny” (BMis), 1966, nr 4, s. 1.

²⁴ Zob. Archiwum Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie (ACFM), Rezolucje i uchwały z Dnia Skupienia Księży Dyrektorów Diecezjalnych PUMD, Warszawa 1 lutego 1966,teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”, s. 1.

²⁵ Zob. ACFM, Protokół z II Dnia Skupienia Księży Dyrektorów PUMD, Częstochowa 20 X 1966 r.,teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”, s. 1–2.

²⁶ Zob. APDM, J. Wosiński, List do Prowincjałów zakonnych z dnia 15 grudnia 1966 r., segregator „PUMD 1963–1984”.

²⁷ Zob. APDM, J. Wosiński, PUMD – Sprawozdanie za rok 1968,teczka „Diecezjalne Ośrodki PUMD. Sprawozdania Rok 1968–1969”, s. 1–3.

ogólnopolskiej PDM oraz ośrodka formacyjnego dla kandydatów na misjonarzy²⁸. Warto nadmienić, że w 1970 r. reaktywowano w Polsce Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary (PDRW) i Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła (PDPA), a bp Jan Wosiński został ich dyrektorem krajowym²⁹.

Wśród wytycznych do pracy na rok 1971 ośrodek ogólnopolski PDM wskazał kilka punktów. Po pierwsze sprawę uregulowania i uporządkowania przynależności kapłanów do PUMD. Zalecano też powoływanie diecezjalnych komisji misyjnych i organizowanie nabożeństw misyjnych w parafiach. Przypomniano również o podporządkowaniu działalności misyjnej kleryków dyrektorowi diecezjalnemu PDM, oraz związaniu jej z PDPA. Zwrócono również uwagę na sprawę misyjnych rekolekcji kapłańskich³⁰.

Charakterystykę i specyfikę PDM w Polsce ukazuje sprawozdanie z ich działalności w roku 1974, które biskup Wosiński przesłał do Rzymu. Wyjaśniał w nim najpierw rzeczywistość Kościoła w Polsce funkcjonującego w ustroju socjalistycznym. Rzutowało to na funkcjonowanie i prace poszczególnych dzieł misyjnych, które nie posiadały zorganizowanej struktury. Zadania PDRW i innych dzieł realizowane były w ramach nabożeństw misyjnych. Nie występowało w Kościele polskim ściśle rozgraniczenie poszczególnych dzieł. Cele PDM realizowano w ramach katechezy dzieci i młodzieży, a PDPA adresowane było do alumnów seminariów. Istniejąca centrala PDM w ograniczonym stopniu, na miarę możliwości drukowała i dostarczała materiały misyjne. Sytuacja polityczna nie pozwalała też na przesyłanie pozyskanych ofiar do centrali PDM w Rzymie, stąd ofiary stanowiły pomoc dla misjonarzy wyjeżdżających i pochodzących z Polski. Przewodniczący Krajowy PDM był świadomy faktu, iż pomoc finansowa z Polski dla misji była symboliczna, ale zapewniał o szczerych staraniach budzenia ducha misyjnego i wychowywania do ofiarności dla PDM. Oddając klimat działania w państwie socjalistycznym jest końcowa prośba, by nie drukować informacji zawartych w sprawozdaniu³¹.

---

²⁸ Zob. APDM, J. Wosiński, *Pro memoria* w sprawie aktualnego stanu Dzieła Misyjnego w Polsce, teczka „OK – PDM, rok 1973”.

²⁹ Zob. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce*, s. 164; A. Kurek, *Polska misyjna i misjonarska*, w: *Misyjny wymiar Kościoła katolickiego w Polsce (1945–1986)*, s. 5.

³⁰ Zob. ACFM, Wytyczne pracy na rok 1971, teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”.

³¹ Zob. ACFM, J. Wosiński, *Sprawozdanie z działalności PDM w Polsce za rok 1974*, teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”, s. 1–4.

W 1976 r. zadania PDM Kościołów w Polsce realizował przede wszystkim w ramach comiesięcznych nabożeństw misyjnych. Od tego roku PDM działały też w oparciu o nowe statuty. Mianowani byli sekretarze poszczególnych dzieł. W ograniczony i minimalny sposób działały PDPA i PDDM. Biuro PDM było odpowiedzialne za wydawanie materiałów liturgicznych z okazji Niedzieli Misyjnej i Tygodnia Misyjnego, na Adwent i Boże Narodzenie, na Wielki Post i Misyjny Dzień Chorych³².

Sprawozdania z prac PDM ukazywały także pewne problemy i słabości animacji misyjnej. W 1978 r. na rozesłaną ankietę w pełni odpowiedziało jedynie 10 diecezji. Z otrzymanych informacji wynikało, że w zaledwie 11 diecezjach PDM były formalnie powołane i miały dyrektorów diecezjalnych. Wynikało z nich także, iż w 27 polskich diecezjach animacja misyjna nie była jednakowa i w niektórych pozostawiała sporo do życzenia. Na szczęblu krajowym najwięcej uwagi w roku 1978 poświęcono PDRW, które miało realizować swoje zadania głównie poprzez miesięczne nabożeństwa misyjne. Na uwagę zasługiwała organizacja obchodów Niedzieli Misyjnej. W niektórych diecezjach ordynariusze kierowali na ten dzień własne orędzia, w niektórych jednak nie podejmowano tego tematu. Ilość przekazywanych do centrali ofiar sugerowała, że organizacja tego dnia w parafiach była zaniedbywana³³.

Biskup Wosiński dokonał między innymi podziału zakresu działań Komisji Misyjnej i PDM. W Kompetencji Komisji Misyjnej pozostawały wszystkie sprawy dotyczące misjonarzy z Polski (z wyjątkiem pomocy materialnej), natomiast dyrekcja PDM była odpowiedzialna za animację misyjną duchowieństwa i wiernych oraz koordynacją ofiarności na cele misyjne³⁴.

W 1981 r. Dyrektor Krajowy PDM w Polsce podjął rozmowy z władzami PRL w sprawie możliwości uzyskania przez PDM osobowości prawnej. Starania te były owocem wizyty w Rzymie bp. Wosińskiego

---

³² Zob. APDM, J. Wosiński, Sprawozdanie z działalności PDM w Polsce za rok 1976, teczka „OK – PDM 1976, 1977”, s. 1–4.

³³ Zob. AKDP, J. Wosiński, Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce i ich działalność pastoralna w 1978 r., teczka „Dyrektor Krajowy PDM i Przewodniczący Komisji Misyjnej Episkopatu 1970–1984”, s. 1–3.

³⁴ Zob. APDM, Raport z działalności ideowej i finansowej PDM w Polsce w 1979 roku, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”; APDM, J. Wosiński, Sprawy misyjne w Polsce w 1979 roku, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”, s. 6–12.

i kontaktów z zagranicznymi odpowiednikami³⁵. W 1981 r. wydzielono specjalny fundusz, który miał być wsparciem dla polskich fidejonistów. Został też wówczas wydany pierwszy numer biuletynu PDM „Światło Narodów”³⁶. Opublikowano również w języku polskim nowe statuty PDM, co zamykało posoborowy okres jego tymczasowości w strukturze i działaniu³⁷.

W dniu 13 listopada 1984 r. biskup Wosiński wygłosił w Radio Watykańskim referat dotyczący historii, aktualnej sytuacji i perspektyw rozwoju PDM. Odnośnie do ich powstania podkreślał rolę oddolnej inicjatywy ludzi świeckich na rzecz animacji i współpracy misyjnej. Krótko przybliżył także tematykę spotkań Rady Wyższej PDM w 1984 r. Wyraził również radość z upowszechniania się PDM oraz ich pozytywnej roli w wychowaniu młodzieży. Jako motyw dalszej pracy i wysiłków PDM wskazał ciągłą potrzebę budzenia powołań misyjnych, kształcenie animatorów i współpracowników misyjnych, potrzebę formacji misyjnej, pomocy duchowej i materialnej na rzecz misji³⁸.

Na początku lutego 1985 r. podsumowując prace PDM w roku poprzednim biskup Jan Wosiński podkreślił rozdzielenie funkcji Przewodniczącego Komisji Episkopatu ds. Misji i Dyrektora Krajowego PDM. W jego ocenie był to krok właściwy i potrzebny z punktu widzenia obu instytucji. Wymienił także inicjatywy na odcinku wydawniczym, które choć znajdowały się w fazie początkowej, to dobrze rokowały na przyszłość. W ogólnej charakterystyce wskazywał następnie na problemy pracy misyjnej, wśród których wymieniał widoczne niekiedy marginalizowanie spraw misyjnych w niektórych diecezjach³⁹.

24 września 1985 r. w trakcie zebrania Rady Krajowej PDM biskup Wosiński przekazał funkcję biskupowi Edmundowi Piszczowi. Ustupiający

---

³⁵ Zob. APDM, J. Wosiński, Nota sprawozdawcza doręczona Przewodniczącemu kościelnej reprezentacji Podkomisji Legislacyjnej przy Komisji Wspólnej z sondażu w sprawie osobowości cywilnej Papieskich Dzieł Misyjnych w innych krajach, teczka „Sprawy misyjne w 1981 r.”.

³⁶ Zob. APDM, W. Kuflewski, Sprawozdanie z działalności Sekretariatu Krajowego PUMD w 1981 roku, segregator „PUMD 1963–1983”, s. 1–2.

³⁷ Zob. APDM, J. Wosiński, Sprawy misyjne w Polsce w 1981 r., teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”, s. 2–6.

³⁸ Zob. tenże, *Papieskie Dzieła Misyjne – dziś, po blisko 20 latach od Soboru Watykańskiego II*, ŚN, 5(1985), nr 1, s. 12–14.

³⁹ Zob. APDM, J. Wosiński, *Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce w 1984 r.*, teczka „Sprawy misyjne w Polsce 1984”.

Dyrektor Krajowy PDM wskazał kilka krytycznych uwag co do działalności i odbioru PDM w diecezjach i parafiach. Wymienił niektóre trudności dotyczące animację misyjną w skali kraju. Mówił o częstym pomijaniu istnienia Dyrekcji Krajowej PDM. Zaznaczył, że często funkcję Dyrektora Diecezjalnego PDM ogranicza się jedynie do referenta misyjnego w kurii, z czego wynikają liczne błędy natury formalnej związanej z tą funkcją. Z niepokojem odnotował, iż w wielu diecezjach w kalendarzach liturgicznych pomijano obchód Niedzieli Misyjnej, co stanowiło przykład małego zrozumienia i zaangażowania w dzieło misyjne Kościoła, a wręcz jego deprecjonowania⁴⁰.

Jedną z form pracy biskupa Wosińskiego w ramach PDM była organizacja i prowadzenie rekolekcji dla kapłanów diecezjalnych. Były one niekiedy jedyną szansą na formację misyjną duchowieństwa i realizację celów PDM, a szczególnie PUMD. Z dostępnych danych wynika, że biskup Wosiński wygłosił w latach 1968–1975 16 serii misyjnych rekolekcji dla kapłanów (Pieniężno – 4, Trzebinia – 4, Racibórz – 5 i Przasnysz – 3)⁴¹.

Inicjatywą biskupa Wosińskiego związaną z realizacją zadań PUMD wśród alumnów seminariów duchownych były Kleryckie Sympozja Misyjne. Ich idea przetrwała zresztą czasy kierowania przez niego PDM. W czasie przewodniczenia przez bp. Jana Wosińskiego PDM, do roku 1985, odbyło się 20 takich sympozjów. Jako Dyrektor Krajowy PUMD, a potem także pozostałych PDM, biskup Wosiński, uczestniczył w obradach, otwierał je, dokonywał podsumowań, przewodniczył mszom św., głosił homilie. Ich miejscem było najczęściej Pieniężno, ale również Niepokalanów, Gostyń i Ołtarzew⁴².

Jako Dyrektor Krajowy najpierw PUMD, a następnie wszystkich PDM biskup Wosiński starał się o kontynuację zaangażowania diecezji płockiej w prace PDM. Na forum ogólnopolskim podjął się dzieła realizacji odnowionej przez *Vaticanum II* idei misyjnej. Animację misyjną Kościoła w Polsce rozpoczął od ożywienia działalności PUMD i mozo-

---

⁴⁰ Zob. APDM, J. Wosiński, Sumaryczny obraz działalności PDM w Polsce, 30 września 1985 r., teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.

⁴¹ Zob. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce*, s. 179; Archiwum Diecezji Płockiej, K. Knera, *Działalność Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa w Polsce (1920–1975)*, Warszawa 1976, s. 81, mps.

⁴² Zob. Jabłoński, *Recepcja idei misyjnej w Polsce*, s. 181–184; 549–550; Knera, *Działalność Papieskiej Unii Misyjnej*, s. 82–82.

nej, misyjnej formacji duchowieństwa. Przez długie lata była to jedyna platforma organizacji pracy misyjnej w Polsce i angażowania w to dzieło osób duchownych, konsekrowanych, chorych, dzieci i młodzieży. W latach 1963–1985 zorganizował i przewodniczył blisko 30 ogólnokrajowym spotkaniom kierownictwa PDM. Animował też prace wszystkich dzieł misyjnych troszcząc się o ich wymiar organizacyjny i formalny oraz skład personalny. Dużą wagę przywiązywał także do działalności wydawniczej. Był świadom, że zasadnicza większość pracy misyjnej w parafiach i wspólnotach dokonuje się w ramach realizacji zadań PDM. Był niezmiernym pionierem animacji misyjnej w polskim episkopacie po *Vaticanum II*, wytrwale przecierał szlak idei misyjnej w czasie, gdy często przez wielu była ona niedoceniana czy marginalizowana⁴³.

4. Biskup Wosiński – animator duszpasterstwa misyjnego w diecezji płockiej

25 listopada 1967 r. bp Bogdan Sikorski powierzył biskupowi Janowi Wosińskiemu troskę o sprawy misyjne i ekumeniczne w diecezji płockiej. Działalność misyjna miała być prowadzona we współpracy z wydziałem duszpasterskim kurii diecezjalnej⁴⁴. W tym samym czasie dekretem z 27 listopada biskup Sikorski, powołał do istnienia Komisję do spraw Misyjnych i Ekumenicznych. Jej przewodniczącym został bp Jan Wosiński. Zadaniem komisji było szerzenie idei misyjnej i ekumenicznej, sprawne organizowanie i koordynacja wszelkich zagadnień związanych z tymi dziedzinami życia Kościoła⁴⁵.

Przez wiele lat bp Jan Wosiński dokładał starań o zaangażowanie i pracę na rzecz misji w diecezji płockiej. W odpowiedzi na prośbę bp. B. Sikorskiego opracował sugestie i uwagi w sprawie realizacji posoborowych postulatów misyjnych w diecezji płockiej⁴⁶. Wskazał na trzy główne zadania misyjne w diecezji. Były to: krzewienie ducha misyjnego wśród wiernych w ramach zwyczajnego i specjalistycznego duszpaster-

---

⁴³ Zob. A. Koszorz, *Misjom oddany duszą i ciałem. Wspomnienie o śp. bp Janie Wosińskim*, ŚN, 17(1997), nr 103, s. 36–43.

⁴⁴ Zob. AKDP, Nominacja bpa J. Wosińskiego z dnia 25 listopada 1967 r., segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

⁴⁵ Zob. *Dekret Biskupa Płockiego nr 5974/67 z dnia 27 listopada 1967 r.*, MPP, 53(1968), nr 1–2, s. 37.

⁴⁶ Zob. AKDP, J. Wosiński, Pismo do bp B. Sikorskiego z dnia 29 września 1969 r., segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

stwa parafialnego, uaktywnienie PDM oraz zorganizowanie materialnej pomocy dla misjonarzy pochodzących z terenu diecezji⁴⁷.

Formacja misyjna miała dokonywać się najpierw w trakcie comiesięcznych nabożeństw misyjnych w parafiach, które można było łączyć z nabożeństwami okresowymi (różaniec, Droga krzyżowa, nabożeństwo majowe lub czerwcowe) lub nieszporami niedzielnymi. Ponadto bp Wosiński przypominał, że wierni powinni mieć zawsze okazję do modlitwy w intencji misji, dostępu do informacji o dziele misyjnym i wspierania go ofiarą materialną. W dziedzinie uaktywnienia PDM bp Wosiński wskazywał, że nie musiało ono odbywać się na drodze organizacyjnej. Chodziło raczej o ich ideową zharmonizowaną działalność w diecezji. Za ważne zadanie uznał wyznaczenie w diecezji czterech kapłanów, którzy będą odpowiedzialni za realizację zadań poszczególnych PDM na terenie diecezji. Wskazując na potrzebę wspierania misjonarzy pochodzących z terenu diecezji biskup Wosiński wskazał, obecną już w diecezji płockiej, praktykę odprawiania intencji mszalnych *pro missionibus*. Ponadto ofiary na cele misyjne powinny być zbierane także podczas miesięcznych nabożeństw misyjnych⁴⁸.

W dniu 8 maja 1970 r. kierowana przez bp. Jana Wosińskiego Diecezjalna Komisja Misyjna wydała *Instrukcję o miesięcznych i innych nabożeństwach misyjnych*. Wskazywała ona PDM jako obowiązkowe i ważne narzędzie animacji misyjnej duchowieństwa i wiernych na terenie diecezji i parafii. Instrumentem tej aktywizacji miały być w diecezji płockiej miesięczne nabożeństwa misyjne. Instrukcja nie zalecała wprowadzania kolejnego nowego nabożeństwa w parafii, ale proponowała nadanie misyjnego charakteru jednemu z nabożeństw już obecnych w praktyce duszpasterskiej parafii. Wybór formy i terminu należał do duszpasterza. O misyjnym charakterze nabożeństwa decydować miało poinformowanie wiernych o misyjnym wymiarze Kościoła (homilia, kazanie, konferencja, film), modlitwa w intencji misji i materialna ofiara. Materiały i pomoce oferować miał w tym zakresie diecezjalny ośrodek misyjny⁴⁹. Wskazywał ponadto na korzyści duchowe dla misji i chorych wynikające z zorganizowania w parafiach i szpitalach Misyjnego Dnia Chorych. Zachęcał do

---

⁴⁷ Zob. AKDP, J. Wosiński, Sugestie w sprawie posoborowego odnowienia działalności misyjnej w Diecezji Płockiej, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”, s. 1.

⁴⁸ Zob. tamże, s. 2–3.

⁴⁹ Zob. J. Wosiński, *Instrukcja o miesięcznych i innych okresowych nabożeństwach misyjnych*, MPP, 55(1970), nr 10–12, s. 270–271.

listownego lub osobistego informowania i zapraszania chorych z terenu parafii do udziału w specjalnie przygotowanym nabożeństwie⁵⁰.

Dnia 8 maja 1970 r. biskup Wosiński wystosował też *Pro memoria dla dekanalnych referentów misyjnych*. Pisał w nim, że mają oni być przykładem w realizacji diecezjalnego programu misyjnego w ramach pracy duszpasterskiej i powinni zachęcać do tego pozostałych księży. Ich obowiązkiem było także informowanie o sprawach misyjnych przy okazji konferencji dekanalnych. Powinni oni prowadzić również wykaz imprez i inicjatyw misyjnych. Byli także odpowiedzialni za przekazywanie ofiar na cele misyjne oraz organizację i koordynację akcji wysyłania paczek dla placówek misyjnych⁵¹.

W związku z Tygodniem Misyjnym w 1970 r. biskup Wosiński wydał również okolicznościowe *Pro memoria*. Zwrócił w nim najpierw uwagę na potrzebę ożywienia misyjnego wysiłku duszpasterskiego, co miało się wyrazić poprzez przygotowanie i przeprowadzenie nabożeństw misyjnych w trakcie Niedzieli Misyjnej i Tygodnia Misyjnego. Miał to być również dzień modlitwy w intencji misyjnej służby Kościoła⁵².

Wydana 8 września 1971 r. *Teczka Duszpasterska* zawierała trzy dokumenty autorstwa biskupa Wosińskiego. Pierwszy adresowany był do proboszczów i rektorów ośrodków duszpasterskich w diecezji. Była w nim mowa o przygotowaniu obchodów Niedzieli Misyjnej będącej okazją do uświadomienia misyjnego wiernych i do wdrożenia ich w pomoc duchową i materialną dla misji. Dokument przypominał duszpasterzom o obowiązku wsparcia materialnego na rzecz misji oraz o wprowadzeniu w parafiach nabożeństw misyjnych, będących zwyczajnym pulsem żywotności misyjnej w parafiach⁵³.

W *Pro memoria* adresowanym do dekanalnych referentów misyjnych bp J. Wosiński zwracał uwagę na ich odpowiedzialność za organizację obchodów Niedzieli Misyjnej i przekazanie pozyskanych ofiar. Zadaniem referentów było także prowadzenie dokładnego rejestru nabożeństw

---

⁵⁰ Zob. tamże, s. 271–272.

⁵¹ Zob. J. Wosiński, *Pro memoria dla Dekanalnych Referentów Misyjnych*, MPP, 55(1970), nr 10–12, s. 272–273.

⁵² Zob. AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* w sprawie Tygodnia Misyjnego, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”, s. 1.

⁵³ Zob. AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla Księży Proboszczów i Rektorów Ośrodków Duszpasterskich w sprawie najbliższych tegorocznych zadań misyjnych, *Teczka Duszpasterska* nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

misyjnych w dekanatach. Referenci uwrażliwieni zostali także na dokładność w przyjmowaniu i przekazywaniu ofiar pieniężnych i poproszeni o sporządzenie listy misjonarzy pochodzących z poszczególnych parafii⁵⁴.

Księża dziekani zostali zobowiązani do gorliwego zaangażowania w organizację Tygodnia Misyjnego, rozdysponowania intencji misyjnych, współpracy z dekanalnymi referentami misyjnymi i osobistego przykładu zaangażowania w apostołat misyjny⁵⁵.

Kolejne wskazówki i wytyczne dla animacji misyjnej znajdujemy w systematycznie przygotowywanych teczkach z materiałami duszpasterskimi wydawanych przy okazji Tygodni Misyjnych. Materiały w nich zawarte przypominały o obowiązku animacji misyjnej w parafiach, korzystaniu z dostarczanych materiałów misyjnych, współpracy z kleryckim kołem misyjnym, włączaniu w dzieło misyjne osób chorych. Biskup Wosiński przypominał również, że animacja misyjna powinna trwać cały rok i powinna być wpisana na stałe w duszpasterstwo parafialne i stanowić jego normalny wymiar. Niestrudzenie uświadamiał duchowieństwo diecezji o jego osobistej odpowiedzialności za dzieło misyjne Kościoła powszechnego⁵⁶.

---

⁵⁴ Zob. AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawie finiszu tegorocznych zadań misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

⁵⁵ Zob. AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla Księży Dziekanów w sprawie najbliższych zadań misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

⁵⁶ Zob. AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla księży Proboszczów i Rektorów kościołów i kaplic w sprawie VI Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 7/72, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–3; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księży Proboszczów i Rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1973, Teczka Duszpasterska 11/73, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”, s. 1–3; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księży Proboszczów i Rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1974, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–3; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księży Dziekanów w sprawach misyjnych, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawie aktualnych zadań misyjnych w r. 1974, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–2; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księży Dziekanów w sprawach misyjnych na 1975 r., Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawach misyjnych w r. 1975, Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–2; AKDP, J. Wosiński, *Pro*

Miejscem apostołstwa misyjnego bp. Wosińskiego było także plockie seminarium duchowne. Jeszcze przed II wojną światową bp Wosiński sam angażował się w prace koła misyjnego. W dniu stycznia 1938 r., w sali teatralnej plockiego seminarium, po raz kolejny odbyła się akademie misyjna. Jej mottem były słowa *Credo unam Ecclesiam*. W programie akademii znalazły się występ chóru kleryckiego i orkiestry Niższego Seminarium Duchownego, deklamacje wierszy o tematyce misyjnej. Natomiast referat zatytułowany „Warunki rozwoju akcji misyjnej w Polsce” wygłosił właśnie kleryk Jan Wosiński⁵⁷.

Od 1967 r. bp Wosiński spotykał się z klerykami popularyzując ten wymiar życia Kościoła powszechnego i diecezjalnego, głosił referaty i konferencje ascetyczne o tematyce misyjnej. Przybliżał zaangażowanie bp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego w działalność ruchu misyjnego przed II wojną światową. Był fundatorem fantów na cele loterii misyjnych, współorganizatorem aukcji książek, z których dochód wspierał klerycką działalność misyjną. Regularnie przewodniczył też mszom św. i nabożeństwom seminaryjnym w trakcie Tygodni Misyjnych w kaplicy seminaryjnej i katedrze plockiej⁵⁸. W ten sposób także przez osobisty przykład zachęcał kolejne pokolenia kleryków i księży diecezji plockiej do aktywności i odpowiedzialności za misyjne dzieło Kościoła. Należy tu zaznaczyć, że istniejące od 1918 r. w plockim seminarium duchownym Koło Misyjne było jedną z prężniej działających agend kleryckich i tym samym

---

memoria dla P.T. Proboszczów i rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1975, Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–3; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księża Proboszczów i rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1976, Wskazania Duszpasterskie nr 16/76, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–3; AKDP, J. Wosiński, *Pro memoria* dla P.T. Księża Proboszczów i Rektorów kościołów w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w 1977 r., Wskazania Duszpasterskie nr 12/77, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”, s. 1–2.

⁵⁷ Zob. M.M. Grzybowski, *Kalendarium życia Antoniego Juliana Nowowiejskiego, biskupa plockiego 1908–1941*, Płock 1992, s. 312; J. Śniegocki, *Działalność artystyczna alumnów plockiego seminarium duchownego (1924–1977)*, „Studia Plockie”, 7(1979), s. 236.

⁵⁸ Zob. APDM, W. Celmerowski, Sprawozdanie z działalności Ośrodka diecezjalnego PUMD w Płocku w 1966 r.,teczka „Diecezjalne Ośrodki PUMD. Sprawozdania 1966–1967”; Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku (AWSDP), Kronika Koła Misyjnego WSD w Płocku sierpień ’78 – sierpień ’87, s. [20], [54]–[57], [69]–[73]; *Informacje Papieskiej Unii Misyjnej. Z działalności Koła Misyjnego w WSD w Płocku*, ŚN, 2(1982), nr 2, s. 13–14; AWSDP, Kronika Koła Misyjnego WSD w Płocku wrzesień ’87 – listopad ’92, s. [10]–[13], [28].

jedną z ważniejszych przestrzeni formacji seminaryjnej. Jednocześnie dzięki niemu animacja misyjna była na stałe wpisana w przygotowanie do kapłaństwa przyszłych duchownych diecezji płockiej. W tym wymiarze wychowania seminaryjnego bp Wosiński zapisał mocno swoją obecność.

Do zaangażowania w animację misyjną na szczeblu ogólnopolskim należy więc dodać i odnotować także troskę bp. Wosińskiego o misyjny wymiar duszpasterstwa w jego rodzimej diecezji. W dziele budzenia misyjnej świadomości duchownych i wiernych świeckich te dwa szczeble – diecezjalny i ogólnopolski – przenikały się i wzajemnie inspirowały.

5. Dzieło misyjne Kościoła w myśli biskupa Wosińskiego

Rozumienie misyjnego posłannictwa Kościoła biskup Wosiński wyrażał przede wszystkim w trakcie przewodniczenia spotkaniom komisji misyjnej i zarządu krajowego PDM i organizacji ich pracy. Tam prezentował swoją myśl misyjną, dzielił się nią z innymi i wcielał w konkretne rozwiązania i organizacyjne formy. Misyjne doświadczenie i refleksje biskupa Jana Wosińskiego znaleźć można też w obecnych w źródłach jego wystąpieniach i opublikowanych artykułach.

W trakcie spotkania kleryków w Niepokalanowie (22–26 VIII 1967) bp Wosiński mówił o zaangażowaniu alumna w posłannictwo misyjne Kościoła. Misyjność Kościoła to stan, w którym potrafi dzielić się darami, które otrzymał. Stąd i Kościół w Polsce ma obowiązek włączania się w dzieło misyjne, potrzebuje ludzi, którzy ochotnie i radośnie podejmą konkretny czyn „na odcinku frontu misyjnego” – przekonywał w swoim słowie⁵⁹.

Na zakończenie III sympozjum Misyjnego Kleryków w Pieniężnie (20–24 VIII 1968) biskup Wosiński wygłosił referat zatytułowany *Odpowiedzialność kleryka za misje i współczesny świat*⁶⁰. Wskazał, że początek obowiązku misyjnego znajdujemy w osobie Jezusa – pierwszego misjonarza. Kleryk ma dojrzewać do kapłaństwa, w którym praca misyjna powinna stanowić jeden z istotnych sektorów pracy duszpasterskiej. Postawa misyjna musi być wpleciona w codzienne, powszednie życie chrześcijańskie i normalne życie duszpasterskie⁶¹. Przestrzegął kleryków

---

⁵⁹ Zob. J. Wosiński, *Zaangażowanie kleryka w posłannictwie misyjnym Kościoła*, w: *Dzieło misyjne w posoborowej refleksji. Materiały II Misyjnych Dni Skupienia Kleryków Diecezjalnych Seminariorów Duchownych w Polsce*, Niepokalanów 1967, s. 84–85.

⁶⁰ Zob. tenże, *Odpowiedzialność kleryka za misje i współczesny świat*, w: *Misje w służbie człowieka. Materiały III Misyjnych dni skupienia Kleryków (20–24 sierpnia)*, Pieniężno 1968, s. 115–137.

⁶¹ Tamże, s. 122.

przed dwoma skrajnościami, które osłabiają pracę misyjną: koncentracją na tylko modlitewnym („angelicznym”) wsparciu misji lub tylko okazjonalnym wsparciu materialnym⁶².

Podsumowując sympozjum w 1971 r. biskup Wosiński przypomniał, iż pomoc misjom powinna być dziełem skoordynowanym i prowadzonym w łączności z całym Kościołem, a nie przybierać „charakteru partyzantki”⁶³.

W przemówieniu wygłoszonym w dniu 17 października 1965 r. w Radio Watykańskim z okazji zbliżającej się Niedzieli Misyjnej bp Wosiński stwierdził, że poczynając od Kościoła pierwotnego, przez Kościół epoki średniowiecza, aż po czasy reformy potrydenckiej Kościół nieustannie pozostawał misyjny. Nowy misyjny impuls to wiek XIX z powstałymi wówczas dziełami misyjnymi, które miały wpływ na soborowe określenie natury Kościoła. Zaangażowanie w dzieło misyjne, tak bardzo postulowane przez Sobór, powinno być sprawą wszystkich wierzących, którzy w ramach swego specyficznego powołania podejmują zadania troski o misję. W Polsce dodatkowym motywem misyjnego rachunku sumienia miało być także przeżywanie Milenium Chrztu. Obchody Tysiąclecia Chrztu były zaproszeniem do zrozumienia palącej potrzeby odnowienia i pogłębienia polskiego wkładu w dzieło misyjne Kościoła⁶⁴.

Rozwinięcie powyższych założeń bp Wosiński zawarł w swojej konferencji wygłoszonej w Zakopanem, 16 lutego 1966 r. w czasie Duszpasterskich Dni Skupienia. Odwołując się do soborowej, pogłębionej wizji Kościoła przybliżył najpierw trzy rodzaje Kościołów partykularnych budujących Kościół w wymiarze powszechnym. Mówi więc najpierw o Kościele misyjnym – „Kościele młodocianym”, skazanym na korzystanie z koniecznej pomocy Kościołów już dojrzałych. Wymienił następnie Kościoły „umisyjnione”, czyli takie, które jako zasadniczo samowystarczalne są na tyle żywotne i dojrzałe, by świadczyć różnorodną pomoc tym pierwszym. W końcu wymienił Kościoły nieumisyjnione, czyli te o słabej lub zerowej więzi z innymi Kościołami, zamknięte w sobie i, w konsekwencji starzejące się i umierające. Kościół w Polsce, zrodzony z misji, mimo dziejowych przeciwności powinien utrzymać ducha misyjnego, jeśli chce być Kościołem żywym⁶⁵.

---

⁶² Zob. tamże, s. 122–129.

⁶³ Zob. *Sympozjum misyjne dla kleryków w Pieniężnie*, BMis, 1971, nr 33, s. 2.

⁶⁴ Zob. J. Wosiński, *Nasz wkład w misyjne dzieło Kościoła*, BMis, 1966, nr 3, s. 6–10.

⁶⁵ Zob. tenże, *Umisyjnienie Kościoła w Polsce postulatem posoborowym i milenijnym*, BMis, 1966, nr 5, s. 1–4.

W refleksji dotyczącej powołania kapłańskiego bp Jan Wosiński nie poruszał co prawda wprost wątku misyjnego, charakteryzując jednak jego naturę, odwoływał się do misyjnych dokumentów Benedykta XV (*Maximum illud*) i Piusa XI i (*Rerum Ecclesiae*)⁶⁶.

W 1969 r. na łamach „Ateneum Kapłańskiego” ukazał się artykuł bp. Wosińskiego zatytułowany *Odpowiedzialność misyjna całego Kościoła*. W oparciu o nauczanie soborowe i najnowsze wypowiedzi Stolicy Apostolskiej bp Wosiński ukazał misyjne zadanie spoczywające na wszystkich członkach Kościoła. W pierwszym rzędzie odpowiedzialność ta spoczywa na biskupach. To oni mają zabiegać o dojrzałość swego Kościoła lokalnego i czuwać nad właściwym przebiegiem działalności misyjnej w ich diecezjach⁶⁷.

Kolejną grupą odpowiedzialną za realizację posłania misyjnego są kapłani. Wierność powołaniu kapłańskiemu, jego pełna i owocna realizacja idzie w parze z realizacją nakazu misyjnego, co owocuje świadectwem misyjnym na ambonie, w konfesjonale, w katechezie i kontaktach z wiernymi. Kolejną grupą odpowiedzialnych za kontynuowanie dzieła misyjnego są świeccy. W końcu także osoby konsekrowane są zobowiązane do uczestnictwa w dziele misyjnym z racji samego udziału w powszechnym kapłaństwie⁶⁸.

W 1969 r. biskup Wosiński wygłosił w Radio Watykańskim kolejne trzy konferencje poświęcone zagadnieniom misyjnym. W pierwszej z nich, 11 listopada tego roku scharakteryzował i przedstawił udział polskich misjonarzy w dziele misyjnym. Przybliżył ich pracę, zapoznał z polskimi placówkami misyjnymi, nakreślił także panoramę trudności i wyzwań stojących przed polskimi misjonarzami⁶⁹.

Najbliżsi misjonarzom uczestnicy działalności misyjnej Kościoła to tytuł konferencji wygłoszonej tydzień później. Biskup Wosiński podkreślił w niej, że wspólnoty wierzących mają być miejscem kształtowania, posyłania i wsparcia misjonarzy. Środowiska rodzinne, parafialne i zakonne są miejscami rodzenia się powołań misyjnych, a następnie ich naturalnym zapleczem. Misjonarz powinien znajdować w nich swe korzenie, które go określają i kształtują, ale też duchowe i materialne zaplecze swej działalności⁷⁰.

---

⁶⁶ Zob. tenże, *Teologia powołania do kapłaństwa. Szkic historyczno-sprawozdawczy*, AtK, 70(1967), z. 348–349, s. 36.

⁶⁷ Zob. tenże, *Odpowiedzialność misyjna całego Kościoła*, AtK, 72(1969), z. 360, s. 44–50.

⁶⁸ Zob. tamże, s. 51–54.

⁶⁹ Zob. *Misyjne Konferencje Radiowe*, BMis, 1970, nr 25, s. 1.

⁷⁰ Zob. J. Wosiński, *Najbliżsi misjonarzom uczestnicy działalności misyjnej Kościoła*, BMis, 1970, nr 25, s. 1–5.

Roli wszystkich wierzących w dziele misyjnym poświęcona była audycja z 25 listopada 1969 r. Wskazując powszechne zaangażowanie w misyjne dzieło Kościoła bp Wosiński mówił o trzech rodzajach inicjatyw. Są to najpierw inicjatywy samorządne, spontaniczne, dalej te kierowane przez hierarchię kościelną i te, które znajdują się w gestii PDM. Odnosząc się do tej ogólnokościelnej panoramy przeszedł następnie do specyficznym polskim warunków. Wskazał najpierw spontaniczny rys polskiego zaangażowania misyjnego. Działania na rzecz misji są podejmowane także przez Komisję Episkopatu do spraw Misji. Zadaniem PDM, co w polskich realiach sprowadzało się do istnienia PUMD, było budzenie powołań i posyłanie misjonarzy, współpraca z nimi oraz aktywne uczestnictwo w działalności misyjnej Kościoła⁷¹.

Kolejne wystąpienie biskupa Wosińskiego poświęcone zagadnieniom misji miało miejsce w ramach kursu misjologii adresowanego do misjonarzy wyjeżdżających z Polski (Akademia Teologii Katolickiej, 22–27 V 1971). Biskup Wosiński wygłosił wtedy referat zatytułowany *Problem misjonarza polskiego*⁷². Referował, iż postać misjonarza pojawiała się w panoramie Kościoła w Polsce od początku. Nie była to nigdy liczba wielka, ale potwierdzała zawsze misyjny wysiłek i zaangażowanie polskiego Kościoła. Powojenne realia, mimo obiektywnych trudności w uczestnictwie w działalności misyjnej, wskazują na Polskę jako na „zaplecze” powołań misyjnych. Kościół w Polsce stoi przed zadaniem posyłaniem misjonarzy. Jest jednak najpierw odpowiedzialny za jak najlepsze ich przygotowanie. Potrzebne było więc najpierw rozpoznanie autentyczności powołania misyjnego⁷³.

Biskup Wosiński próbował następnie nakreślić portret misjonarza. „Musi mieć odpowiednią do czekającej go pracy kondycję: fizyczną, psychiczną, intelektualną i moralną. [...] musi dojść do obudzenia w sercu, w sumieniu kandydata [na misjonarza], pragnienia spowodowanego działaniem Ducha Świętego: Idź i ty na tereny misyjne. [...] powołanie misjonarskie zakłada i wymaga jakiejś dojrzałości osobowości, dojrzałości człowieczej, dojrzałości chrześcijańskiej”⁷⁴. Wspominał dalej o zadaniach

---

⁷¹ Zob. tenże, *Uczestnictwo w działalności misyjnej Kościoła prawem i obowiązkiem wszystkich jego członków*, BMis, 1970, nr 25, s. 6–10.

⁷² Zob. APDM, Kalendarium bpa Wosińskiego, teczka „Sprawozdania PDM 1966–1984”, s. 3

⁷³ Zob. J. Wosiński, *Problem misjonarza polskiego*, „Zeszyty Misjologiczne ATK”, 1(1974), z. 1, s. 17–20.

⁷⁴ Tamże, s. 20–21.

spoczywających na odpowiedzialnych za formację i posyłanie misjonarzy związanych z właściwym i trafnym rozpoznaniem powołania misyjnego. Kończąc swe wystąpienie zwrócił uwagę także na potrzebę formowania i pielęgnowania tych, których nazywa się „pomocnikami misyjnymi”. To działanie także było ważne i potrzebne dla owocności pracy misyjnej⁷⁵.

Jesienią 1972 r., w kościele ojców franciszkanów w Warszawie, bp Wosiński wygłosił referat poświęcony bł. Maksymilianowi Kolbe. W swej refleksji poświęconej o. Kolbe spojrzął na jego osobę i dzieło z perspektywy misyjnego zaangażowania Kościoła. Pragnienie posługi misyjnej zrodziło się u o. Maksymiliana w trakcie jego duchowego rozwoju i dojrzewania. W swej pracy misyjnej o. Maksymilian potrafił zdobywać i wychowywać współpracowników. To bardzo cenna cecha i ważna wskazówka dla wszystkich misjonarzy. Na długo przed Soborem Watykańskim II o. Maksymilian posługiwał się metodą dialogu w pracy misyjnej. Wykorzystując polskie doświadczenia we współpracy ośrodka niepokalanowskiego i japońskiego w praktyce ukazała się nauka o wzajemnym ożywianiu i ubogacaniu się Kościołów powiązanych ze sobą. Maksymilian Kolbe był także, choćby przez słowo drukowane, wielkim propagatorem i apostołem umisyjnienia Kościoła w Polsce międzywojennej⁷⁶.

Duchowości misyjnej poświęcił biskup Wosiński swoje wystąpienie podczas sympozjum misjologicznego zorganizowanego w 1973 r. na ATK. We wstępie zaznaczył, że duchowość misyjną można odnieść tak do misjonarzy, jak i do wszystkich wiernych kierujących się w życiu tą formą duchowości. W swoim wystąpieniu skoncentrował się na nakreśleniu duchowej sylwetki misjonarza⁷⁷.

W aspekcie humanistycznym – przekonywał bp Wosiński – należy odróżnić misjonarza od zwykłego podróżnika czy turysty. Misjonarz to ktoś, kto cieszy się dobrym zdrowiem fizycznym i psychicznym, zrównoważonym usposobieniem, umiejętnością twórczego przeżywania różnych sytuacji, ktoś, kto potrafi koordynować wszystkie rejony ludzkiej psychiki, sferę poznawczą, emocjonalną i działaniową. To człowiek korzystający z samotności, ale zdolny też do twórczego przebywania z ludźmi, obdarzo-

---

⁷⁵ Zob. tamże, s. 22–23.

⁷⁶ Zob. J. Wosiński, *Wkład bł. Maksymiliana Kolbe w misyjne dzieło Kościoła*, BMis, 1972, nr 35, s. 1–7; zob. też tenże, *Wkład bł. Maksymiliana Kolbe w misyjne dzieło Kościoła*, CTh, 42(1972), z. 4, s. 5–14.

⁷⁷ Zob. tenże, *Duchowość misyjna jako czynnik weryfikujący osobowość misjonarza*, „Zeszyty Misjologiczne ATK”, 2(1979), z. 1, Warszawa 1979, s. 9–10.

ny cechami ułatwiającymi współpracę z innymi. W aspekcie teologicznym misjonarz to ktoś, kogo charakteryzuje żywa wiara, nadzieja i miłość; to ktoś, kto zdąża do chrystologicznej dojrzałości, to człowiek zakorzeniony w Chrystusie⁷⁸.

W innym tekście analizując dane zebrane przez PDM biskup Wosiński wskazywał pozytywne i negatywne aspekty zaangażowania Polaków w dzieło misyjne. Mówiąc o blaskach pracy misyjnej wskazywał na współpracę z misjonarzami z Polski, tworzenie dla nich zaplecza, choćby w ramach działalności PDM. Wśród cieni wskazał na opory i opóźnienia w kształtowaniu się świadomości misyjnej w Polsce. Wiele do życzenia pozostawiała współpraca misyjna Kościoła polskiego⁷⁹.

Pod koniec 1981 r. Dyrektor Krajowy PDM na łamach „Papieskich Intencji Misyjnych” pisał o potrzebie obecności i roli osób świeckich w kierownictwie PDM. Wskazywał, że powszechna natura tych dzieł skutkuje tym, że w nich jest miejsce także dla wiernych świeckich. Misyjna służba i zaangażowanie świeckich jawi się więc jako pilny problem do rozwiązania – przekonywał biskup Wosiński⁸⁰.

W nauczaniu misyjnym bp. Wosińskiego można wskazać kilka głównych kwestii. Są nimi: misja *ad gentes*, zadanie misyjne wszystkich wiernych i osoba misjonarza.

* * *

Biskup Jan Wosiński był jednym z pierwszych hierarchów w Polsce, którzy po II wojnie światowej i po zakończeniu Soboru Watykańskiego II podjęli konkretne działania na rzecz misji. Czynił to najpierw, z ogromnym zaangażowaniem, w ramach odnowionej w Polsce, w dużej mierze jego staraniem PUMD. W jej ramach zrodziła się idea misyjnych rekolekcji kapłańskich czy sympozjów kleryckich. Biskup Wosiński włożył dużo wysiłku, by misyjny ruch duchowieństwa wyrwać z pewnego skostnienia i redukcji działalności sprowadzanej często tylko do czerpania korzyści duchowych przez jej członków, a nie odwrotnie – służby i pomocy misjom. Był otwarty na wszelkie innowacje na polu pomocy misjom. Niezwykle cenił osobisty kontakt z misjonarzami, o których troszczył się w ramach

---

⁷⁸ Zob. tamże, s. 10–14.

⁷⁹ Zob. J. Wosiński, *Blaski i cienie naszego polskiego udziału w misyjnym dziele Kościoła*, ŚN, 1(1981), nr 4, s. 3–6.

⁸⁰ Zob. tenże, *Rola świeckich w kierownictwie PDM*, „Papieskie Intencje Misyjne”, 1981, nr 6, s. 3.

dostępnych mu struktur, jak i osobiście. Ogromną zasługą bp. Wosińskiego dla ruchu misyjnego było odbudowanie i organizacja struktur mających służyć dziełu misyjnemu. Przyczynił się do odbudowy PDM w Polsce, organizacji Komisji Misyjnej Episkopatu, powołania Biura Misyjnego. Miał wkład w powołanie do istnienia Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie. Był pionierem idei misyjnej w polskim episkopacie po *Vaticanum II*, przecierał szlak idei misyjnej w czasie, gdy często przez wielu była ona niedoceniana czy marginalizowana⁸¹.

Jeden z jego współpracowników wspominał: „Unikali go biskupi, którzy nie mogli pochwalić się umisyjnieniem swojej diecezji ani zbyt wysoką ofiarnością na misje, bo przypominał im, że są animatorami misyjnymi w swoich diecezjach, że ich odpowiedzialność rozciąga się na cały Kościół powszechny. Skarżył się czasem, że na Konferencjach Episkopatu tyle jest różnych spraw, że nie może się dobić do głosu ze swoimi misyjnymi – najważniejszymi”⁸².

THE ROLE OF BISHOP JAN WOSINSKI IN THE MISSIONARY ANIMATION OF THE CHURCH IN POLAND

Keywords: Pontifical Missionary Works, the Missionary Commission, missionary animation, clergy formation, missionary nature of the Church.

Summary: Speaking of the missionary animation in the Polish Church after the Second Vatican Council, it is impossible to omit the person of the Auxiliary Bishop of Płock, Jan Wosiński (1914–1996). He can rightly be considered a tireless promoter and organizer of missionary animation in Poland. For over 20 years he has been shaping the missionary face of the Polish pastoral ministry. From the beginning of the Missionary Commission in the Polish Episcopate (1967), he was a member, and from 1972 to 1984 its chairman. From 1963 he also organized the work of the Pontifical Missionary Union, and then from 1970 to 1985 all the Pontifical Missionary Works in Poland. Since 1967, he was also responsible for missionary ministry in the Diocese of Płock, where he cared for the missionary formation of seminarians and mobilized the clergy to engage in the missionary work of the Church at parish and community levels. For more than 20 years he involved the Polish and diocesan Church in the missionary activity of the universal Church. In addition to his animation and organizational efforts, he also left his understanding of the missionary nature of the Church, unfortunately in very few texts.

---

⁸¹ Zob. Koszorz, *Misjom oddany duszą i ciałem*, s. 36–43.

⁸² S. Bogdański, *Wspomnienie o śp. bp Janie Wosińskim*, ŚN, 17(1997), nr 103, s. 47.

BIBLIOGRAFIA

Wosiński J.:

Archiwum Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie (ACFM), Sprawozdanie z działalności PDM w Polsce za rok 1974,teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”.

Archiwum Kurii Diecezjalnej Płockiej (AKDP), Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce i ich działalność pastoralna w 1978 r.,teczka „Dyrektor Krajowy PDM i Przewodniczący Komisji Misyjnej Episkopatu 1970–1984”, s. 1–3.

AKDP, Pismo do bp B. Sikorskiego z dnia 29 września 1969 r., segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

AKDP, *Pro memoria* dla Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawie finiszu tegorocznych zadań misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

AKDP, *Pro memoria* dla Księża Dziekanów w sprawie najbliższych zadań misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

AKDP, *Pro memoria* dla Księża Proboszczów i Rektorów Ośrodków Duszpasterskich w sprawie najbliższych tegorocznych zadań misyjnych, Teczka Duszpasterska nr 11/71, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawach misyjnych w r. 1975, Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawach misyjnych w r. 1975, Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Dekanalnych Referentów Misyjnych w sprawie aktualnych zadań misyjnych w r. 1974, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księża Dziekanów w sprawach misyjnych, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księża Dziekanów w sprawach misyjnych na 1975 r., Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księża Proboszczów i Rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1974, Teczka Duszpasterska 5/74, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księża Proboszczów i Rektorów kościołów w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w 1977 r., Wskazania Duszpasterskie nr 12/77, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.

- AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księży Proboszczów i rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1976, Wskazania Duszpasterskie nr 16/76, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.
- AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Proboszczów i rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1975, Teczka Duszpasterska nr 11/75, segregator „Wskazania i komunikaty duszpasterskie 1966–1970, 1973–1977”.
- AKDP, *Pro memoria* dla P.T. Księży Proboszczów i Rektorów kościołów i kaplic w sprawie Niedzieli Misyjnej, Tygodnia Misyjnego oraz Miesięcznych Nabożeństw Misyjnych w r. 1973, Teczka Duszpasterska 11/73, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- AKDP, *Pro memoria* w sprawie Tygodnia Misyjnego, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- AKDP, Sprawozdanie z działalności w 1972 roku, teczka „Dyrektor Krajowy PDM i Przewodniczący Komisji Misyjnej Episkopatu 1970–1984”.
- AKDP, Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r. z pozycji Komisji Episkopatu ds. Misji oraz Dyrekcji Krajowej PDM, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- AKDP, Sugestie w sprawie posoborowego odnowienia działalności misyjnej w Diecezji Płockiej, segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- Archiwum Papieskich Dzieł Misyjnych w Warszawie (APDM), Dane z działalność PUMD w Polsce w roku 1964, segregator „PUMD 1963–1983”.
- APDM, Hierarchiczno-pastoralna animacja i współpraca misyjna w Polsce w 1980 roku, Teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.
- APDM, Komunikat Przewodniczącego PUMD w Polsce z 22 sierpnia 1963 r., segregator „PUMD 1963–1983”.
- APDM, List do Prowincjałów zakonnych z dnia 15 grudnia 1966 r., segregator „PUMD 1963–1984”.
- APDM, Nota sprawozdawcza doręczona Przewodniczącemu kościelnej reprezentacji Podkomisji Legislacyjnej przy Komisji Wspólnej z sondażu w sprawie osobowości cywilnej Papieskich Dzieł Misyjnych w innych krajach, teczka „Sprawy misyjne w 1981 r.”.
- APDM, Papieskie Dzieła Misyjne w Polsce w 1984 r., teczka „Sprawy misyjne w Polsce 1984”.
- APDM, *Pro memoria* w sprawie aktualnego stanu Dzieła Misyjnego w Polsce, teczka „OK – PDM, rok 1973”.
- APDM, *Pro memoria* z dnia 20 maja 1983 r., segregator „KEP ds. Misji, Korespondencja otrzymana i wychodząca 1972–1984”.
- APDM, PUMD – Sprawozdanie za rok 1968, teczka „Diecezjalne Ośrodki PUMD. Sprawozdania Rok 1968–1969”.

- APDM, Raport z działalności ideowej i finansowej PDM w Polsce w 1979 roku, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.
- APDM, Rok 1982 w działalności Komisji Episkopatu ds. Misji, teczka „Sprawy misyjne w Polsce 1982”.
- APDM, Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu dla Spraw Misji w ciągu 1973 roku, teczka „OK – PDM rok 1973”.
- APDM, Sprawozdanie z działalności PDM w Polsce za rok 1976, teczka „OK – PDM 1976, 1977”.
- APDM, Sprawozdanie z działalności w roku 1974, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce, 1972–1987”.
- APDM, Sprawy misyjne w Polsce w 1979 r., teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.
- APDM, Sprawy misyjne w Polsce w 1981 r., teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.
- APDM, Sugestie dotychczasowych członków Komisji dla Spraw Misji odnośnie jej przyszłego składu personalnego, segregator „KEP ds. Misji, Korespondencja otrzymana i wychodząca”.
- APDM, Sumaryczny obraz działalności PDM w Polsce, 30 września 1985 r., teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.

- Blaski i cienie naszego polskiego udziału w misyjnym dziele Kościoła*, „Światło Narodów” (ŚN), 1(1981), nr 4, s. 3–6.
- Duchowość misyjna jako czynnik weryfikujący osobowość misjonarza*, „Zeszyty Misjologiczne ATK”, 2(1979), z. 1, s. 9–19.
- Instrukcja o miesięcznych i innych okresowych nabożeństwach misyjnych*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” (MPP), 55(1970), nr 10–12, s. 270.
- Komunikat Komisji Episkopatu ds. Misji*, ŚN, 3(1983), nr 11–12, s. 3–4.
- Najbliżsi misjonarzom uczestnicy działalności misyjnej Kościoła*, „Biuletyn Misyjny” (BMis), 1970, nr 25, s. 1–5.
- Nasz wkład w misyjne dzieło Kościoła*, BMis, 1966, nr 3, s. 6–10.
- Odpowiedzialność kleryka za misje i współczesny świat, w: Misje w służbie człowieka. Materiały III Misyjnych dni skupienia Kleryków (20–24 sierpnia)*, Pieniężno 1968, s. 115–137.
- Odpowiedzialność misyjna całego Kościoła*, AtK, 72(1969), z. 360, s. 44–54.
- Papieskie Dzieła Misyjne – dziś, po blisko 20 latach od Soboru Watykańskiego II*, ŚN, 5(1985), nr 1, s. 12–14.
- Pro memoria dla Dekanalnych Referentów Misyjnych*, MPP, 55(1970), nr 10–12, s. 272–273.
- Problem misjonarza polskiego*, „Zeszyty Misjologiczne ATK”, 1(1974), z. 1, s. 17–23.

- Rola świeckich w kierownictwie PDM*, „Papieskie Intencje Misyjne”, 1981, nr 6, s. 3.
- Teologia powołania do kapłaństwa. Szkic historyczno-sprawozdawczy*, AtK, 70(1967), z. 348–349, s. 29–36.
- Uczestnictwo w działalności misyjnej Kościoła prawem i obowiązkiem wszystkich jego członków*, BMis, 1970, nr 25, s. 6–10.
- Umieszczenie Kościoła w Polsce postulatem posoborowym i milenijnym*, BMis, 1966, nr 5, s. 1–4.
- Wkład bł. Maksymiliana Kolbe w misyjne dzieło Kościoła*, BMis, 1972, nr 35, s. 1–12.
- Wkład bł. Maksymiliana Kolbe w misyjne dzieło Kościoła*, CTh, 42(1972), z. 4, s. 5–14.
- Zaangażowanie kleryka w posłannictwie misyjnym Kościoła*, w: *Dzieło misyjne w posoborowej refleksji. Materiały II Misyjnych Dni Skupienia Kleryków Diecezjalnych Seminariów Duchownych w Polsce*, Niepokalanów 1967, s. 84–85.
- ACFM, Protokół z II Dnia Skupienia Księży Dyrektorów PUMD, Częstochowa 20 X 1966 r., teczka Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984, s. 1–2.
- ACFM, Rezolucje i uchwały z Dnia Skupienia Księży Dyrektorów Diecezjalnych PUMD, Warszawa 1 lutego 1966, teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”, s.1–2.
- ACFM, Wytyczne prace na rok 1971, teczka „Zebrania Krajowej Rady PDM 1966–1984”.
- Archiwum Diecezji Płockiej, Knera K., *Działalność Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa w Polsce (1920–1975)*, Warszawa 1976, mps.
- AKDP, [Komisja Misyjna Episkopatu Polski], *Pro memoria* dla Księży Biskupów Ordynariuszów [6 maja 1972], segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- AKDP, [Komisja Misyjna Episkopatu Polski], *Pro memoria* dla Księży Biskupów Ordynariuszów w sprawie wyjazdu Księży diecezjalnych na misje zagraniczne [9 maja 1972], segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- AKDP, Nominacja bpa J. Wosińskiego z dnia 25 listopada 1967 r., segregator „Duszpasterstwo misyjne 1970–1982”.
- APDM, Celmerowski W., *Sprawozdanie z działalności Ośrodka diecezjalnego PUMD w Płocku w 1966 r.*, teczka „Diecezjalne Ośrodki PUMD. Sprawozdania 1966–1967”.
- APDM, Kalendarium bpa Wosińskiego, teczka „Sprawozdania PDM 1966–1984”.
- APDM, Koszorz A., *Pro memoria* z działalności Komisji Episkopatu do Spraw Misji oraz imprez zorganizowanych pod patronatem Komisji, teczka „Raporty i sprawozdania dotyczące animacji misyjnej i PDM w Polsce 1972–1987”.
- APDM, Kuflewski W., *Sprawozdanie z działalności Sekretariatu Krajowego PUMD w 1981 roku*, segregator „PUMD 1963–1983”.
- APDM, Protokół 134 Konferencji Plenarnej Episkopatu, Warszawa, dn. 24 i 25 stycznia 1973 r., (fragment), teczka OK – PDM rok 1973, s. [1] – [2].

- APDM, Raport Dyrekcji Krajowej PDM w Polsce z działalności pastoralnej i finansowej w 1978 roku, teczką „Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r.”, s. 1–2.
- APDM, Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu ds. Misji w 1978 roku, teczką „Sprawy misyjne w Polsce w 1978 r.”.
- APDM, Zebranie Komisji Episkopatu do Spraw Misji [23 września 1976], teczką „Sprawy Biura Prasowego”.
- APDM, Zebranie Komisji Episkopatu do Spraw Misji [25 września 1975], teczką „Sprawy Biura Prasowego”.
- Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, Kronika Koła Misyjnego WSD w Płocku sierpień '78 – sierpień '87; wrzesień '87 – listopad '92.
- Bogdański S., *Wspomnienie o śp. bp. Janie Wosińskim*, ŚN, 17(1997), nr 103, s. 45–48.
- Dekret Biskupa Płockiego nr 5974/67 z dnia 27 listopada 1967 r.*, MPP, 53(1968), nr 1–2, s. 37.
- Grzybowski M.M., *Biskup Jan Wosiński (1914–1996)*, w: M.M. Grzybowski, *Duchowieństwo diecezji płockiej*, t. 1, cz. 2: *Wiek XX*, Płock 2008, s. 7–9.
- Grzybowski M.M., *Kalendarium życia Antoniego Juliana Nowowiejskiego, biskupa płockiego 1908–1941*, Płock 1992.
- Informacje Papieskiej Unii Misyjnej. Z działalności Koła Misyjnego w WSD w Płocku*, ŚN, 2(1982), nr 2, s. 13–14.
- Jabłoński F., *Recepcja idei misyjnej w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Kraków 2003.
- Jan Paweł II, *Przemówienie do księży zgromadzonych w katedrze*, Częstochowa, 6 VI 1979, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny*, Kraków 2012, s. 117–124.
- Kisiel D., *Biskup Profesor Jan Wosiński. Ojciec Duchowny (1914–1996)*, w: *Mistrzowie i nauczyciele. Profesorowie Seminarium Duchownego w Płocku 1965–2000*, red. I. Mroczkowski, Płock 2001, s. 25–45.
- Koszorz A., *Misjom oddany duszą i ciałem. Wspomnienie o śp. bp Janie Wosińskim*, ŚN, 17(1997), nr 103, s. 36–43.
- Kuflewski W., *Działalność Episkopatu Polski na rzecz misji poprzez Komisję Episkopatu do Spraw Misji*, w: *Misyjny wymiar Kościoła katolickiego w Polsce (1945–1986)*, red. E. Śliwka, Pieniężno 1992, s. 27–50.
- Kurek A., *Polska misyjna i misjonarska*, w: *Misyjny wymiar Kościoła katolickiego w Polsce (1945–1986)*, red. E. Śliwka, Pieniężno 1992, s. 5–17.
- Misyjne Konferencje Radiowe*, BMis, 1970, nr 25, s. 1.
- Nominacja J.E. Księdza Biskupa Jana Wosińskiego*, MPP, 48(1963), nr 4, s. 82.
- Sprawozdanie z dnia skupienia Księża Dyrektorów Diecezjalnych PUMD*, BMis, 1966, nr 4, s. 1.
- Symposium misyjne dla kleryków w Pieniężnie*, BMis, 1971, nr 33, s. 2.
- Śniegocki J., *Działalność artystyczna alumnów płockiego seminarium duchownego (1924–1977)*, „Studia Płockie” 7(1979), s. 227–267.